

ПРОБЛЕМА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. В процесі ринкової трансформації економічної системи України ефективність підприємницької діяльності значною мірою визначається рівнем її фінансового потенціалу. Підвищення результативності діяльності суб'єктів господарювання забезпечує зростання економічного потенціалу держави, і навпаки – виникнення кризових явищ на окремих підприємствах негативно відіб'ється на економічній системі в цілому. Зростання потреби забезпечення фінансовими ресурсами в сучасних умовах розвитку економіки вважається об'єктивним явищем, яке зумовлене, перш за все, зростанням економічної конкуренції, що вимагає від суб'єкта господарювання постійного оновлення, модернізації основних фондів, використання інноваційних технологій і матеріалів, пошуку нових ринків збуту.

З початком ринкових перетворень, коли держава і суб'єкти господарювання безпосередньо зіткнулися з необхідністю організації фінансової діяльності суб'єктів господарювання та їх фінансового забезпечення на нових засадах, розуміння змісту поняття “фінансове забезпечення” стало важливим і актуальним.

Виходячи з того, що фінансове забезпечення значною мірою визначає ефективність функціонування суб'єктів господарювання будь-якої галузі економіки, коло питань, пов'язаних з даною категорією, вимагає ґрунтовних теоретичних знань і практичних навичок у сфері фінансів підприємств.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового забезпечення перебуває у полі зору багатьох українських вчених та дослідників. У площині дослідження даної теми варто відзначити таких науковців, як Опарін В.М., Кірейцев Г.Г., Юрій С.І., Романенко О.Р. та ін., в працях яких ми можемо ознайомитися з поняттям та формами фінансового забезпечення, різновидами дії фінансового забезпечення. Вагомий внесок у дослідження окремих аспектів фінансового забезпечення підприємств зроблено також у працях вітчизняних науковців І.В. Зятковського, А.М. Поддєрьогіна, Р.А. Слав'юка, О.О. Терещенка та ін.

Ознайомлення з публікаціями показав, що на сьогодні відсутня єдина думка науковців щодо визначення поняття фінансового забезпечення підприємства. Більшість сучасних авторів не виділяють фінансове забезпечення як окрему фінансово-економічну категорію. Тому завданням даної статті є узагальнення теоретичних підходів до поняття фінансового забезпечення підприємницької діяльності та окреслення проблемних питань, пов'язаних з фінансовим забезпеченням суб'єктів господарювання в ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу. Поняття, структура та призначення фінансового забезпечення підприємства в сучасній економічній літературі і наукових дослідженнях трактується по-різному. Думки дослідників різняться в залежності від того, в контексті якої економічної підсистеми розглядається дане поняття.

У роботах Опаріна В.М. поняття фінансового забезпечення розглядається як один із методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток в контексті фінансового механізму. На думку автора, фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке, в свою чергу, може здійснюватись у трьох формах: самофінансування (приватний, пайовий і акціонерний капітал), кредитування, зовнішнє фінансування. Дані форми фінансового забезпечення на практиці мають використовуватись одночасно, за допомогою встановлення оптимальних для конкретного етапу розвитку економіки співвідношень між ними [3].

Кірейцев Г.Г. [2] вважає, що фінансове забезпечення полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики. Причому,

автор також розглядає дане поняття в контексті фінансового механізму. До структури фінансового забезпечення автор включає самофінансування, кредитування, акціонерний капітал та бюджетні асигнування. Він розглядає забезпечувальну і регулятивну його дію. Забезпечувальна дія, за словами автора, характеризує пасивний вплив фінансового забезпечення, і проявляється у встановленні джерел фінансування, тобто покриття повсякденних потреб. Регулятивна дія здійснює вплив через виділення достатніх обсягів коштів, а також через конкретну форму фінансового забезпечення, що характеризує активний вплив фінансового забезпечення. Дія фінансового регулювання проявляється у двох напрямках: за допомогою фінансових інструментів встановлюються певні пропорції розподілу доходів, які впливають на забезпеченість фінансовими ресурсами; за допомогою встановлення певних пропорцій розподілу встановлюється відповідна система реалізації економічних інтересів.

Романенко О.Р. [4] виводить таке поняття, як “фінансове забезпечення відтворювального процесу”, яке трактує як покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання і державою, та розглядає його як один із напрямів фінансового впливу на процеси суспільного розвитку. Автор вважає, що фінансове забезпечення розширеного відтворення може здійснюватися у таких формах: бюджетне фінансування як надання коштів з бюджету на безповоротних засадах; кредитування – це надання коштів на принципах повернення, платності, строковості і забезпеченості; самофінансування передбачає відшкодування видатків суб'єктів господарювання з основної діяльності та її розвитку за рахунок власних джерел (принцип самофінансування допускає залучення кредитних ресурсів); оренда (лізинг) – це передання майна у користування за певну плату і на певний строк; інвестування – процес вкладення грошей у ті чи інші об'єкти з розрахунком збільшення їх вартості, а також отриманням додаткового доходу [4].

Проаналізувавши вищезазначене, не можна не погодитись з думкою Зятковської Л.І. [1], яка стверджує наступне: з одного боку, завданням фінансового забезпечення є формування й використання фінансових ресурсів для задоволення потреб господарюючого суб'єкта, що регламентується відповідними нормативними актами, які визначають способи їх мобілізації, розподілу і використання на всіх рівнях господарського управління. Та з іншого боку, фінансове забезпечення здійснюється шляхом використання таких його форм, або методів залучення ресурсів як: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, перерозподіл коштів, розміщення фінансових інструментів і боргових зобов'язань, що в свою чергу, гостро ставить питання щодо визначення потреби в ресурсах, встановлення доцільності і ефективності їх використання.

Доцільним було б розглянути проблеми фінансового забезпечення підприємства у розрізі різновидів його форм. Узагальнюючи, можемо сказати, що більшість авторів виділяє такі основні форми фінансового забезпечення, як самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування.

Самофінансування являється забезпеченням потреб простого і розширеного відтворення виробництва, які покриваються за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання. Воно є вихідною формою фінансового забезпечення, бо розпочати будь-яку діяльність без наявних власних коштів не можна. Самофінансування за своєю сутністю тісно пов'язане з залученням кредитних ресурсів [3].

В умовах ринку для фінансування існуючих та впровадження нових інвестиційних проектів перед підприємствами гостро постає проблема залучення ресурсів. Це питання залишається особливо актуальна і тепер, в умовах світової фінансово-економічної кризи, за надмірної зношеності основних виробничих фондів у багатьох галузях економіки. За даними Державної служби статистики України, ступінь зносу основних засобів на кінець 2010 року складає 74,9%.

Головним внутрішнім джерелом фінансування підприємства являється самофінансування у відкритій чи прихованій формах. Відповідно, кожне підприємство для себе мусить обрати джерела та ефективну форму самофінансування.

Перед керівником підприємства постає непростий вибір. З одного боку, він може повністю вилучити отриманий у звітному періоді прибуток з метою його подальшого споживання або вкладення в інші інвестиційні проекти; чи реінвестувати отриманий прибуток в повному обсязі у діяльність власного підприємства, так як це рішення в умовах кризи може здатися найбільш прийнятним. Останній варіант передбачає комбінацію перших двох варіантів. В результаті, ми отримаємо розподіл доходу на дві частини – прибуток, який реінвестуємо та дивіденди. Такий варіант дозволить забезпечити приріст обсягів фінансово-господарської діяльності. У більш жорстких, кризових умовах, щоб не допустити банкрутства доводиться приймати рішення, щодо повного реінвестування отриманого прибутку у діяльність підприємства.

Аналізуючи дані Державної служби статистики, можемо сказати, що найбільша питома вага інвестицій вкладених у основний капітал в Україні за підсумками 2010 року, припадає на власні кошти підприємств і організацій (55,7%). В свою чергу, інвестування за рахунок кредитів банків та інші позики складають 13,7%, кошти державного і місцевих бюджетів - 9,2%. Наведені показники говорять про те, що в структурі фінансового забезпечення українських підприємств переважає частка самофінансування, і лише 13,7% інвестованих коштів припадає на кредитний ресурс [6].

Кредитування як одна із форм фінансового забезпечення, за Опаріним В.М., полягає у тимчасовому використанні позичених ресурсів. Якщо вихідною формою фінансового забезпечення є самофінансування, то кредитування, особливо в умовах ринкової економіки, вважається головною формою.

Треба відмітити, що світова економічна та фінансова криза значно вплинула на функціонування грошово-кредитного ринку України і, як наслідок, вітчизняна кредитна система опинилася в скрутному становищі. Усе зазначене, поряд із повільним здійсненням економічних реформ і незбалансованістю державних фінансів, створило велике боргове навантаження на приватний сектор.

Очевидним є те, що найбільш значними проблемами банківського кредитування підприємств, яке являється основним джерелом кредитного ресурсу в Україні, являється нестабільність політичної та фінансової систем, недосконале законодавство, занадто високі ставки відсотків за кредитами, не вигідні умови кредитних договорів, проблеми та строки оформлення кредитних угод тощо. В умовах, що склалися, банківський кредит для підприємства став майже недосяжним, на тлі спаду економічної ефективності підприємства просто не мають змоги платити надто дорогу ціну за даний ресурс.

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, заборгованість за кредитами, наданими в економіку України на кінець листопада 2011 р. склала 802,1 млрд. грн. Порівняно з початком 2011 р. загальний обсяг наданих кредитів збільшився на 9,4%, у тому числі у національній валюті – на 19,6%. Це дає можливість сподіватися, що кредитні продукти для суб'єктів господарювання в цьому році стануть доступнішими [7].

Наступною формою фінансового забезпечення являється зовнішнє фінансування. Суть його полягає у виділенні певних коштів господарюючим суб'єктам на основі безповоротності і безоплатності. Прикладом може бути державне фінансування з боку бюджету чи державних фондів цільового призначення, надходження коштів від громадських, добровільних організацій країни та з-за кордону, гранти від міжнародних організацій та інше [3].

В умовах ринкової економіки ця форма є підпорядкованою відносно самофінансування і кредитування. Основним її видом є бюджетні асигнування. Деякі автори, наприклад, Кірейцев Г.Г., Романенко О.Р виділяють бюджетні асигнування як окрему форму фінансового забезпечення.

Згідно Господарського кодексу України, держава може надавати дотації суб'єктам господарювання на такі цілі, як підтримка виробництва життєво важливих продуктів харчування, життєво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації інвалідів, на послуги транспорту, що забезпечують соціально важливі перевезення, а також підприємствам, що опинилися у критичній соціально-економічній або екологічній ситуації, з метою фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримання їх діяльності, на цілі технічного розвитку, що дають значний економічний ефект. Вітчизняна система бюджетних асигнувань відносно ефективно працює в тих галузях економіки, які мають важливе соціальне значення.

Якщо мова йде, до прикладу, про підтримку підприємництва в Україні, то тут виділення коштів є недостатнім. Довідково, згідно звіту українських фондів підтримки підприємництва, протягом 2010 року відповідно до заходів регіональних (місцевих) програм фонди надали фінансово-кредитну підтримку 108 суб'єктам малого підприємництва на загальну суму 18,3 млн. грн., зокрема: на пільгове кредитування – 2904,5 тис. грн.; на відшкодування (компенсацію) відсоткових ставок по кредитах комерційних банків – 1431,9 тис. грн.; на надання позик – 13966,0 тис. грн., фінансова допомога на безповоротній основі склала всього 8,0 тис. грн. [8].

Висновки. Підсумовуючи, можемо зазначити, що фінансове забезпечення підприємства значною мірою визначає ефективність функціонування суб'єкта господарювання в будь-якій галузі економіки. Основними причинами проблем фінансового забезпечення вітчизняних підприємств на сьогодні являється нестабільність політичної та фінансової систем, недосконале та нестабільне законодавство, нерозвиненість інфраструктури фінансово-кредитного ринку держави, неефективність державної регуляторної політики. Виходячи з того, що підприємницький сектор є одним з основоположних структурних елементів ринкової системи, в процесі сучасної ринкової трансформації країни проблеми фінансового забезпечення діяльності підприємств залишаються надзвичайно актуальними.

Анотація

В процесі сучасної ринкової трансформації економіки країни надзвичайно актуальними є проблеми фінансового забезпечення діяльності підприємств. У статті розглянуто суть фінансового забезпечення як складової фінансового механізму. Окреслено проблематику фінансового забезпечення суб'єктів господарювання.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансовий механізм, самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування.

Аннотация

В процессе рыночной трансформации экономики страны актуальными являются проблемы финансового обеспечения деятельности предприятий. В статье рассмотрено сущность финансового обеспечения как составной финансовой системы.

Очерчено проблематику финансового обеспечения субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, финансовый механизм, самофинансирование, кредитование, внешнее финансирование.

Summary

The process of modern market transformation of the country problems of financial providing for enterprises is extremely important. The article essence of the financial providing is considered as a constituent of financial mechanism. The author searches the problems of financial providing the economic agents.

Keywords: financial providing, financial mechanism, self-financing, crediting, external financing.

Список використаних джерел:

1. Зятковська Л.І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств/ Л.І. Зятковська// Фінанси України. – 2007. – №6. – С.148-155.
2. Кірейцев Г.Г. Гроші, Фінанси, Кредит/ Г.Г. Кірейцев, М.М. Александрова, С.О.Маслова – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 312с.
3. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія)/ В.М. Опарін – К.: КНЕУ, 1999. – 164 с.
4. Романенко О.Р. Фінанси/ О. Р. Романенко – К.; Центр учбової літератури, 2009. – 312 с.
5. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання/ О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
6. Державна служба статистики України. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Міністерство економічного розвитку і торгівлі. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua/>
8. Український фонд підтримки підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufpp.gov.ua/>